

УРБАНІСТИЧНІ РІШЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Представлені можливі шляхи для розвитку міст, які підтримують аспекти сталого розвитку.

Ключові слова: урбанізація; планування; сталий розвиток; місто; цілі сталого розвитку

Abstract

Possible ways to develop cities that support aspects of sustainable development are presented.

Keywords: urbanization; planning; sustainable development; city; sustainable development goals.

Вступ

Проблематика розвитку міста є одним із комплексу головних питань урбанізації як міст України, так і будь-якого іншого міста світу. Дані процеси зумовлені викликами, задля досягнення цілей комфортного та екологічного перебування людей в містах.

Зростання міського населення та урбанізація є одними з найбільш значущих глобальних трендів сучасності. До 2050 року близько 70% світового населення проживатиме в містах, що вимагає переосмислення підходів до міського планування та розвитку. Сталий розвиток міст стає центральною темою для фахівців з урбаністики, оскільки традиційні підходи не можуть забезпечити збалансований економічний, соціальний та екологічний розвиток. В умовах глобальних викликів, таких як зміна клімату, деградація екосистем і виснаження ресурсів, виникає потреба у впровадженні нових урбаністичних рішень.

Результати дослідження

Цілі сталого розвитку (ЦСР), також відомі як Глобальні цілі, були ухвалені Організацією Об'єднаних Націй у 2015 році як універсальний заклик до дій щодо скорочення бідності, захисту планети та забезпечення того, щоб до 2030 року усі люди жили в мирі і достатку.

17 Цілей взаємодоповнюють одна одну: дії в одній сфері також впливають на результати в інших, тому в розвитку мають бути збалансовані соціальна, економічна та екологічна стійкість.

Даними цілями виступають:

Подолання бідності. Викорінення бідності в усіх її формах залишається одним з найбільших викликів, що стоять перед людством. Хоча кількість людей, що живуть в умовах крайньої бідності, скоротилася більш ніж наполовину в період з 1990 по 2015 рік, занадто багато людей все ще борються за задоволення найнеобхідніших людських потреб. ЦСР - це сміливе зобов'язання завершити розпочате і покінути з бідністю в усіх її формах і вимірах до 2030 року. Це передбачає надання допомоги найбільш вразливим верствам населення, збільшення базових ресурсів і послуг, а також підтримку громад, які постраждали від конфліктів і кліматичних катастроф.

Подолання голоду. За останні два десятиліття кількість людей, які недоїдають, скоротилася майже наполовину завдяки швидкому економічному зростанню та підвищенню продуктивності сільського господарства. Багато країн, що розвиваються, які раніше страждали від голоду, тепер можуть задовольнити свої потреби в харчуванні. Центральна та Східна Азія, Латинська Америка та Карибський басейн досягли величезного прогресу у викоріненні крайнього голоду.

Міцне здоров'я. Міцне здоров'я має важливе значення для сталого розвитку, і Порядок денний до 2030 року відображає складність і взаємозв'язок цих двох аспектів. Він враховує зростаючу економічну та соціальну нерівність, швидку урбанізацію, загрози для клімату та довкілля, постійний тягар ВІЛ та інших інфекційних захворювань, а також нові виклики, такі як неінфекційні захворювання.

Якісна освіта. Досягнення інклюзивної та якісної освіти для всіх підтверджує віру в те, що освіта є одним із найпотужніших і перевірених інструментів сталого розвитку. Вона також спрямована на забезпечення рівного доступу до доступної професійно-технічної освіти, ліквідацію гендерної та майнової нерівності та досягнення загального доступу до якісної вищої освіти.

1) Гендерна рівність. Життєво важливо надати жінкам рівні права на землю і власність, сексуальне

і репродуктивне здоров'я, а також доступ до технологій та інтернету. Сьогодні на державних посадах працює більше жінок, ніж будь-коли раніше, але заохочення більшої кількості жінок-лідерів допоможе досягти більшої гендерної рівності.

2) Чиста вода та належні санітарні умови. Безпечна і доступна питна вода для всіх до 2030 року вимагає від нас інвестицій у відповідну інфраструктуру, забезпечення санітарних умов і заохочення гігієни. Захист і відновлення екосистем, пов'язаних з водою, є надзвичайно важливими.

3) Відновлювальна енергія. Розбудова інфраструктури та модернізація технологій для забезпечення чистої та більш ефективної енергії в усіх країнах сприятиме економічному зростанню та збереженню довкілля.

4) Гідна праця та економічне зростання. ЦСР сприяють сталому економічному зростанню, підвищенню продуктивності праці та технологічним інноваціям. Заохочення підприємництва та створення робочих місць є ключовими для цього, так само як і ефективні заходи з викоринення примусової праці, рабства та торгівлі людьми. З огляду на ці завдання, метою є досягнення повної і продуктивної зайнятості та гідної праці для всіх жінок і чоловіків до 2030 року.

5) Інновації та інфраструктура. Інвестиції в інфраструктуру та інновації є вирішальними рушіями економічного зростання та розвитку. Оскільки більше половини населення світу зараз проживає в містах, громадський транспорт і відновлювані джерела енергії стають все більш важливими, так само як і розвиток нових галузей промисловості та інформаційно-комунікаційних технологій.

6) Скорочення нерівності. За останні десятиліття нерівність у доходах зросла майже скрізь, але з різною швидкістю. Найнижчою вона є в Європі, а найвищою - на Близькому Сході. Ці зростаючі диспропорції вимагають обґрунтованої політики, спрямованої на розширення прав і можливостей людей з низькими доходами та сприяння економічній інтеграції всіх, незалежно від статі, раси чи етнічної приналежності.

7) Сталий розвиток міст та спільнот. Забезпечення сталого розвитку міст означає створення можливостей для кар'єри та бізнесу, безпечного та доступного житла, а також розбудову стійких суспільств та економік. Це передбачає інвестиції в громадський транспорт, створення зелених громадських просторів, а також покращення міського планування та управління на засадах участі та інклюзивності.

8) Відповідальне споживання. Скорочення вдвічі глобальних харчових відходів на душу населення на рівні роздрібної торгівлі та споживачів також є важливим для створення більш ефективних ланцюгів виробництва та постачання. Це може сприяти забезпеченню продовольчої безпеки та переходу до більш ресурсоефективної економіки.

9) Боротьба зі зміною клімату. Дії повинні йти пліч-о-пліч із зусиллями, спрямованими на інтеграцію заходів щодо зниження ризиків стихійних лих, сталого управління природними ресурсами та людської безпеки в національні стратегії розвитку.

10) Збереження морських екосистем. ЦСР спрямовані на стале управління та захист морських і прибережних екосистем від забруднення, а також на подолання наслідків підкислення океану. Посилення збереження та сталого використання океанічних ресурсів за допомогою міжнародного права також допоможе пом'якшити деякі з викликів, що стоять перед нашими океанами.

11) Збереження екосистем суходолу. Необхідно вжити термінових заходів, щоб зменшити втрату природних середовищ існування та біорізноманіття, які є частиною нашої спільної спадщини і підтримують глобальну продовольчу та водну безпеку, пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптацію до них, а також мир і безпеку.

12) Мир та справедливість. ЦСР мають на меті суттєво зменшити всі форми насильства, а також співпрацювати з урядами та громадами, щоб покласти край конфліктам та відсутності безпеки. Сприяння верховенству права та правам людини є ключовими для цього процесу, так само як і зменшення потоку нелегальної зброї та посилення участі країн, що розвиваються, в інститутах глобального управління.

13) Партнерство заради стійкого розвитку. Покращення доступу до технологій і знань є важливим способом обміну ідеями та сприяння інноваціям. Координація політики, спрямованої на допомогу країнам, що розвиваються, в управлінні своїм боргом, а також сприяння інвестиціям для найменш розвинених країн, є життєво важливими для сталого зростання і розвитку.

Говорячи про загальні проблеми та обмеження, які заважають досягненню ЦСР в Україні, то можна виділити три головних аспекти. По-перше, відсутній цикл аналізу політики в Україні. Окремі його компоненти перебувають у зародковому стані і не пов'язані між собою логічним зв'язком. Система

стратегічного планування в Україні не здатна забезпечити якісний процес аналізу державної політики і реалізації рішень у державі. Загальна слабкість системи державного стратегічного планування, програмно-цільового управління й фінансування зумовлює розрив між планами і програмами різних рівнів, є підґрунтям виникнення ризиків їх невиконання. Це ставить під загрозу реалістичність досягнення ЦСР, навіть у разі їх повної і всеосяжної інкорпорації в ДСД.

По-друге, недостатнє залучення громадськості / бізнесу / донорів до процесів визначення найнагальніших проблем, які викликають занепокоєння громадськості, а також до пошуку відповідних рішень. Уряд вживає замало заходів для донесення до широкого загалу важливості і значення досягнення ЦСР. Відповідно, існує брак зворотного зв'язку від громадськості, який міг би сприяти досягненню цих цілей і включенню до ДСД необхідних індикаторів. Нині одна з найважливіших проблем з погляду досягнення ЦСР – недостатня координація дій серед урядових установ, а також між урядовими установами й організаціями громадянського суспільства. Це ускладнює реалізацію ЦСР на основі принципу інклюзивності.

По-третє, відсутність інституційного механізму інкорпорації ЦСР у державну політику. Бракує ефективної системи врядування, яка дозволяла б координувати інкорпорацію завдань та індикаторів ЦСР у стратегічне планування. Як продемонстрував досвід розробки основних ДСД, практики верифікації нових програм в частині відповідності ЦСР немає ні в парламенті, ні в уряді. Урядові організації, як-от Міністерство економічного розвитку і торгівлі, Міністерство фінансів, Міністерство соціальної політики, не мають спеціалізованих підрозділів або експертів для координування цих процесів. Тему досягнення ЦСР зазвичай не представлено в порядку денному засідань уряду та різноманітних комітетів. Завдання не координуються з реформаторськими заходами. Терміни визначення адаптованих завдань для досягнення ЦСР збігаються з поточними процесами реформування в багатьох соціальних і економічних сферах. Наразі окремі сфери, такі як енергетика, охорона здоров'я, освіта, соціальні послуги, пенсійна система і бюджетна політика в Україні, активно реформуються. Низка ДСД містять перелік різних міністерств і відомств, відповідальних за реалізацію завдань, пов'язаних із ЦСР.

Територіальне зростання міст при зменшенні населення призводить до того, що витрати на розвиток і підтримання транспортної та інженерної інфраструктури, протяжність якої постійно зростає, лягають на все меншу кількість людей. Таким чином, місто, поступово втрачаючи економічні переваги, які забезпечувала висока щільність населення, і, відповідно, висока інтенсивність соціальних контактів та обміну (товарами та інформацією), ті переваги, що свого часу, власне й обумовили появу міст як специфічної форми розселення, у той же час продовжує нести інфраструктурні витрати. Історично відчуття міської громади, яка спільно вирішує певні завдання, склалося значною мірою в умовах компактного середньовічного міста, де всі об'єкти знаходилися в межах пішої досяжності (2-3 км). Жителям сучасних міст, що розтягнулися на 80-100 км (як Кривий Ріг), де щільно забудовані ділянки переважають пустками, териконами, виробленими кар'єрами, важко відчувати себе членами єдиної спільноти. Єдина міська спільнота, що сформувалася колись із територіальних громад окремих кутків, селищ, мікрорайонів, знову починає розпадатися на локальні спільноти. Люди з віддалених районів міста можуть цілими місяцями, а то й роками не бувати у загальноміському центрі чи інших районах.

Територіальна нерівномірність демографічних процесів, коли в одних регіонах населення зменшується, а в інших збільшується, притаманна не лише Україні. Для країн Європи це досить поширена ситуація. Цікавим для нас є досвід ФРН, де, як і в Україні, зменшується населення східних регіонів, а західних, навпаки, збільшується. Німецькими фахівцями з територіального планування [4] запропонований диференційований підхід до територіального планування та розвитку населених пунктів залежно від демографічної ситуації: т.зв. «стратегія, орієнтована на зростання» і «стратегія, орієнтована на стабілізацію». У другому випадку основний наголос робиться не на зведення нових, а на реконструкцію та зміну функціонального призначення існуючих територій, житлових, громадських та промислових об'єктів, елементів транспортної та інженерної інфраструктури. Для України пропозиції щодо стратегії територіального планування в міських поселеннях різних її регіонів розроблені в [4]. Пропонується застосовувати стратегію територіального розвитку, орієнтовану на стабілізацію або зменшення в міській території передусім в міських поселеннях Дніпропетровської, Донецької та Луганської областей, які характеризуються високими (понад 1% на рік) темпами скорочення населення.

Висновки

Урбаністичні рішення для сталого розвитку міст стали важливим елементом у контексті глобальних викликів, з якими стикаються сучасні урбанізовані території. Ця робота підкреслила ключові аспекти, які необхідно враховувати для досягнення сталого розвитку, а також різноманітні стратегії, інновації та виклики, з якими стикаються міста.

По-перше, сталий розвиток міст вимагає комплексного підходу, що охоплює різні аспекти життя: економічний, соціальний та екологічний. Успішна реалізація проектів можлива лише за умови взаємодії між усіма зацікавленими сторонами, включаючи державні органи, місцеві громади, бізнес та наукові установи.

По-друге, цифровізація та нові технології відіграють ключову роль у досягненні цілей сталого розвитку. Використання даних, штучного інтелекту та інноваційних технологій дозволяє містам ефективніше управляти ресурсами, зменшувати викиди та покращувати якість життя мешканців. Інвестиції в екологічні технології, енергоефективність та електричний транспорт стають критично важливими для досягнення екологічних цілей.

По-третє, важливим є залучення громади до процесу планування та реалізації урбаністичних рішень. Громадська участь не лише підвищує довіру до влади, але й забезпечує врахування потреб населення, що позитивно впливає на ефективність реалізації проектів.

По-четверте, міста повинні бути готовими до адаптації в умовах зміни клімату, розробляючи стратегії, які сприяють зменшенню вразливості та забезпечують стійкість до природних катастроф. Важливо, щоб ці стратегії базувалися на наукових дослідженнях та аналізі даних.

На завершення, сталий розвиток міст є складним, але досяжним завданням. Воно вимагає зусиль на всіх рівнях, починаючи від розробки стратегій до їх реалізації та моніторингу. Успішна реалізація урбаністичних рішень може суттєво покращити якість життя мешканців, забезпечити екологічну стійкість та соціальну справедливість у міських територіях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Цілі сталого розвитку 2016-2030. Представництво ООН в Україні. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku>.
2. Аналіз державних стратегічних документів щодо врахування адаптованих для України Цілей Сталого Розвитку до 2030 року: Аналітична доповідь / за заг. ред. А.А. Максюті. К.: Інститут суспільно-економічних досліджень, 2017. 84 с.
3. Україна: огляд процесів урбанізації / Міжнародний банк реконструкції та розвитку; Світовий банк. К, 2015. 218 с.
4. Дмитренко А.Ю. Територіальний розвиток міст: демографічний аспект // Містобудування та територіальне планування: наук.-техн. зб. – К., КНУБА. – 2012. - Вип. № 45. – Ч. 1. С. 240-245.

Яворська Катерина Віталіївна — студент групи БМ-23мс, факультет будівництва, цивільної та екологічної інженерії, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: 157534g@gmail.com

Науковий керівник: **Попович Микола Миколайович** — доцент кафедри "Будівництва, міського господарства та архітектури". Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: popovychnick@gmail.com

Yavoska Kateryna Vitaliyivna - student of the Department of Construction, Urban Management and Architecture, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: 157534g@gmail.com

Supervisor: **Popovych Mykola Mykolayovych** — associate professor of the Department of "Building, Urban and Architecture". Vinnitsa National Technical University, Vinnytsia, e-mail: popovychnick@gmail.com